

JELSZÓPOLITIKA ÉS IFJÚSÁG.

Írta: NÉMETH IMRE országgyűlési képviselő.

Meg kell vallanom, hogy mikor ennek a fejtegetésnek a megírására vállalkoztam, témája és címe nem ez volt. Akkor az volt a tervem, hogy itt, ebben a könyvben az idősebb testvér segítőszándékú szeretetével, de köteles őszinteségével is, elmondom azokat a megfigyeléseket, amiket a mai magyar intellektuális ifjúság magatartásáról gyűjtöttem, és írásomnak ezt a címet adtam: «Kritika az ifjúságról...»

De azután történt valami, ami eltérített eredeti szándékomtól.

Ködös, nyirkos októberi reggelen, talán éppen a magyar vértanúk napján, találkoztam a csatáros pesti úton egy diákcsapattal. Tán kétszázan lehettek, bajtársi-sapkás egyetemi hallgatók. Megálltam és végignéztem elvonulásukat. Négyes sorokban lépkedtek és talán nemcsak a katonás sorok külső fegyelme, hanem a nap tragikus hangulata is tette, hogy komorak voltak, szótlanok, szegett fejjel, mosolytalanul meneteltek a ködben, nem tudom, milyen cél felé . . .

A legtöbbször rossz, eltaposott félcipő, sokon rojtos nadrág a már vásottá kopott felöltő alatt, és bizony véznák voltak szegények, közöttük sok hajlotthatú, az arcuk mind sápadt, fáradt és keserű. Nem láttam közöttük tíz jótláplált, csatározó pirosságú, délceg fiút sem és nem láttam

egyetlen szemben sem az ifjúság nagyszerű hetyke villanását, a feszülő ifjú életnek még a gyással is kötekedő kihívó frissességét.

Megszomorította szívemet a keserű kép és a résenálló lelkiismeret rögtön porgetni kezdte elém ennek a képnek ellentétét: a magam ifjúságának, a magam háborúelőtti egyetemi éveinek emlékét, a magam generációjának azt mondhatnám, virgonc fiatalságát, a magunk akkori viszonylagos jólétét, gondtalanságát, feszülő életenergiánk könnyelmű tékozlását, azt az egész nagy, szinte önfeledt vidámságot, amit ma, huszonöt év távlatából nézve, bizony tragikus vidámságnak érzünk.

Hiszen elmondhatjuk: megfizettünk érte! Nem csak a háború és a háború utáni évek szenvedéseiben, nemcsak abban, hogy a bennünket felnevelő külső világkép összeomlása miatt át kellett gyötörödnünk a kényszerű milieuváltozás mindig tragikus élményén, nemcsak abban, hogy bennünk is összedőltek várak, trónok, oltárok, hitek és illúziók, de főleg abban, hogy szüntelenül éreznünk kell a magunk elmúlt ifjúságának szinte felelőtlen vidámságában a felelősséget mindazért, ami azóta bekövetkezett. . .

Éreznünk kell a felelősséget, vagy legalább is a felelősségnek egy részét azért a szomorú és leverő képért is, ami a ködös, nyirkos októberi napon elvonult előttem a csatagos pesti utcán.

És rögtön ítéletet mondtam önmagam és korábbi elhatározásom felett, rögtön éreztem, hogy ezt a tragikus sorsú ifjúságot nem szabad kritizálgatni, nem szabad a fölényes bírálat akármilyen jószándékú ostorával is érinteni, hiszen egész magatartásában, tehát hibáiban és botlásai-
ban is sorsszerűen ott hordja a mi generációnk bűneinek, gyengeségeinek következményeit is, mint ahogyan a mi nemzedékünk is sorsszerűen

magában hordta elődeinek beléje eredt hibáit és fogyatkozásait. Azt éreztem, hogy az én nemzedékem — legalább is a maga nagy átlagában — elvesztette a kritika jogát a mai ifjúsággal szemben, de megmaradt számára az a kötelesség, hogy önfeláldozó szeretettel odahajoljon ehhez az ifjúsághoz, segítse, támogassa, erősítse, adjon neki, amit tud: harcban való cselekvő segítséget, vagy ha egyebet nem, tapasztalatok szellemi és erkölcsi tanulságát.

De ezt a feladatot csak akkor teljesíthetjük, ha ama sokat emlegetett önvizsgálat tüzeiben megtisztulva, önmagunkban átéljük a nemzedékeknek előbb megmutatott tragikus kontinuitását, az egymásra következő nemzedékeknek egymásért való felelősségét, mert egyedül ez a felelősségérzet tehet bennünket méltóvá arra a feladatra, amit a jövő szolgálatának neveznek.

Csak a nemzedékek egymással szemben való felelősségérzetével lelkünkben közeledhetünk mi, — idősebb nemzedék — mai ifjúságunkhoz, mert egyrészt csak így adhatjuk át nekik is ezt a felelősségérzést, másrészt csak így számíthatunk arra a bizalomra és hitelre, ami nélkül nincs nemzedékek között kontaktus, együttműködés, csak tragikus szakadás. Ha nem él bennünk élő hittel ez a felelősségérzet, nem számíthatunk rá, hogy elhigyjék nekünk fiatalabb testvéreink mindazt, amit mi az ő számukra a magunk tapasztalataiból, erkölcsi és szellemi erőfeszítéséből átadni akarunk, ha ugyan van bennünk hivatás és belső parancs a nemzeti élet folytonossága érdekében elvégzendő feladatra.

Ez a meggondolás készlet arra, hogy ebben a könyvben ne kritikai jellegű értekezést írjak, ami persze nem annyit jelent, hogy a kritikát feleslegesnek vagy alaptalannak tartanám, csupán

annyt, hogy a magam szerény feladatát inkább abban látom: felhívni figyelmeteket a legtermékenyebb és leghasznosabb kritikára, az önkritikára.

Annak az önkritikának kialakulásához szeretnék néhány adalékot nyújtani, néhány szerény megfigyelést azokról a jelenségekről, amelyekkel szemben az ifjúságnak is meg kell találnia a maga helyes magatartását. A helyes magatartást pedig leginkább és legbiztosabban az önkritika utján biztosíthatjuk.

Annyit előljáróban is meg kell állapítanom, hogy a mai magyar intellektuális ifjúságnak igen jelentékeny része több felelősségtudattal viseli a maga sorsának tragikus komorságát és reménytelenségét, mint az én nemzedékem viselte annak idején vidámabb és derűsebb sorsát. A háború előtti intellektuális ifjúságnak aránytalanul kis töredéke érdeklődött intenzíven és komolyabban közdolgok iránt. A politika különösebben és mélyrehatóbban nem érdekelte. Még a Bécs elleni tüntetéseket is aránylag kisebb ifjúsági csoportok rendezték, de szó sem volt olyan bensőséges ifjúsági, egyesületi életéről, annyi komoly ankétról, előadásról, vitáról, mint ma, amikor az ifjúsági táborok, egyesületek és szövetségek a nemzetpolitika annyi nagy és súlyos kérdését tárgyalják le.

Akkor volt néhány általános politikai jelszó, mint amilyen például a hírhedt «átkos közös ügy» jelszava volt, amit az ifjúság nagy tömegében minden kritika nélkül átvett és érte lelkesülve, még a rendőröket is megdobálta. De ezek a jelszavak szimplák, egyszerűek és egyértelműek voltak és vallásuk vagy tagadásuk valójában nem jelentett mély, belső vívódások után kialakult vallomást. Az ifjúság inkább temperamentummal, mint szenvedéllyel állott melléjük, vagy ellenük.

És nem volt semmi veszélye az eltévedésnek. Vagy hatvanhetes volt valaki, vagy negyvennyolcas. A jelszó-formulák a végtelenségig leegyszerűsödtek, szótárunk tömegáru volt, minden erőfeszítés nélkül megszerezhető. A Galilei-kör és Szent Imre-kör, meg a Széchenyisták már mélyebb, világnézeti jellegű csatározásaiban a magyar ifjúság nagy tömegeinek, sajnos, csak elenyésző töredéke vett részt.

Ma más a helyzet. Az ifjúság igen jelentékeny része már csak egzisztenciális okokból is rendkívül élénken foglalkozik közdolgokkal, jóformán minden egyetemi hallgató és egyetemről kikerült ifjú ember valamilyen szervezet tagja és ezek a szervezetek gondoskodnak arról, hogy az ifjúság nemcsak saját erkölcsi, szellemi és gazdasági problémáit, de nemzetünknek, sőt európai közösségünknek sorskérdéseit is megismerje, megvitassa.

Már most az a kérdés, hogy a köz-dolgokkal és gondokkal, szociális, gazdasági és általános politikai eszmékkal való beható és kétségkívül a nemzeti és egyéni lét egzisztenciális szorongásától sarkalt, ilyen részletes foglalkozás megnövelte-e ifjúságunk ellenálló erejét a feléje kiáltott jelszavakkal, helyesebben mondvá, az úgynevezett «jelszópolitikával» szemben. Vájjon ez a mai ifjúságunk kevésbé fogékony-e az olyan általánosabb természetű politikai jelszavaknak kritikátlan elfogadására, mint volt a mi felelőtlenül könnyelműbb, vidám ifjúságunk, a negyvennyolc kontra hatvanhét jelszavának akceptálásával?

Mielőtt erre a kérdésre felelnék, azt szeretném tisztázni, mi is az a «jelszópolitika?»

Jelszópolitika minden olyan törekvés, amely a tömeg ama pszichológiai tulajdonságára spekulálva, hogy szereti az egyszerű formulákat, valamilyen tetszetős, szimpla jeligét tűz ki zászlájára, ezzel megnyeri a tömeg támogatását, de e támo-

gatást nem a jelszóban kifejezett vagy sejtett cél, hanem egyszerűen egy kisebb-nagyobb érdekszövetkezés politikai pozíciójának megerősítésére használja fel.

Gyakran, sőt legtöbbször az történik, hogy politikai érdekcsoportok valóban nagy és hatalmas eszmék jelszavát hirdetik meg programnak, azután tudatosan, vagy mert maguk sincsenek tisztában az eszmék lényegével, a gyakorlatban az eszmékkel ellentétes politikát csinálnak.

Az ilyen, minden közületre nézve mérhetetlen veszedelmet rejtő politika hatalmi erejének tartóssága attól függ, hogy a nemzet értelmiségi tömege milyen gyorsan ismeri fel a jelszónak csupán csak «jelszó» jellegét. Már most természetesen igen nagy jelentősége van annak, hogy egy nemzet intellektuális ifjúsága kiművelje érzékét és ítélőképességét — már politikai érdeklődésének bimbózása idején — az ilyen «jelszópolitikai» törekvések felismerésére.

És most, ezek megállapítása után újra kérdezem: erősebb, kiműveltebb-e a mai magyar ifjúság érzéke és ítélőképessége, a jelszópolitika-törekvések meglátása, mint volt a háborúelőtti ifjúságé?!

Erre a kérdésre azt kell válaszolnom: a jelszópolitikai törekvések veszedelme és az ifjúság velük szemben való ellenállási készsége közötti viszony nem sokban változott. Mert bár összehasonlíthatatlanul erősebb, alaposabb, felelősségteljesebb a mai ifjúságnak az a törekvése, hogy magát öntudatosítva, felkészüljön nemzetirányító hivatására, hogy világosan és tisztán lásson eszmék, problémák és jelszavak labirintusában, hogy kialakítson magában egy helyes tájékozódási készséget, saját nyomasztó helyzete és a kívülről rázúduló jelszózuhatag egyaránt felmérhetetlenül súlyosabbá és nehezebbé teszi számára a

valóban komolyszándékú és a csupán csak jelszópolitikai törekvések között való biztos választást.

A hajdani, háborúelőtti ifjúság és a mai ifjúságnak a jelszópolitikai törekvésekkel szemben való magatartása között az a különbség, hogy akkor az ifjúság tömegeinek zöme még csak meg sem kísérelte a tájékozódást, jóformán teljes érdektelenséget mutatott a jelszavak lobogója alatt működő politikai gyakorlat megvizsgálásának problémájával szemben, pedig akkor ez jelentékenyen könnyebb feladat lett volna. Azt mondhatnám, hogy csupán etikai magatartás kérdése lett volna. Akkor azonban e feladatokra való elszánás erkölcsi alapja volt gyenge.

Most ez az elszánás megvolna. A keményebb sors keményebb erkölcsöket kényszerített az ifjúságra. Ma azonban a probléma megoldásának szellemi része elé tornyosulnak folyton akadályok.

Megingott régi rendjében a világ. A társadalmak szilárdnak hitt rétegződését roppant rezgés rázta meg és a rétegeket összegyúrte. A társadalom-geológiai egyensúlytól, az új elrendeződés nyugalmi állapotától még messze vagyunk. Ez a vajúdo, új rendet kereső, lázas, átmeneti állapot, amely nemcsak egy kis nemzeti közület belső válsága, hanem úgyszólván az egész emberi társadalomé, természetesen rengeteg eszmét, ideológiát, tervet és célkitűzést szül, az eszmék, ideológiák és programok pedig megszámlálhatatlan mennyiségű és minőségű jelszavat.

Ember legyen, aki az általános és nemzeti társadalmak új elrendezésére vonatkozó ideologikus tervek zürzavarában tájékozódni tud és eljut ezek megkülönböztető jeleinek csupán megismeréséhez is. De szinte emberfeletti feladat ezekből a különböző ideológiákból kilobogó jelszavak zászlóerdejében tájékozódni s még nehezebb a zászlók

cégére alatt folyó politikai kalózkodást a valóban becsületes szándéktól megkülönböztetni.

Hiszen gondoljunk csak például arra, hogy sokszor egy és ugyanazon jelszó zászlaja alatt hány teljesen különböző törekvésű politikai csoport masírozik. Külön-külön! Legtöbbször egymás ellen is. Viszont teljesen különböző jelszó-lobogók alatt menetelnek tökéletesen egycélú törekvések. Az első kategóriára eleven példa, hogy hány különböző pártcsoport vagy politikai érdekszövetség írta zászlajára a keresztény eszme és a nemzeti gondolat nagyszerű jelszavát. A másik kategóriában gondoljunk a történelmi materializmus és osztályharc elvi alapján álló politikai törekvések különböző árnyalatú zászlóira.

De ha a jelszó-zűrzavar mértékét még kirívóbb példán akarjuk szemlélni, akkor fordítsuk tekintetünket arra a jelenségre is, ahol azt látjuk, hogy egyetlen pártzászló és a pártzászlóra írt egyetlen jelmondat alatt hány különféle felfogás, hatalmi törekvés és a jelmondatnak hányféle értelmezése húzódik meg. Ez a jelenség nemcsak egy pártra jellemző, hanem jóformán mindegyikre, a kicsi magyar glóbuszon éppúgy, mint szerte a nagyvilágban.

E jelenségnek tüzetesebb vizsgálata szinte tragikomikus helyzeteket tár fel. Azt láthatjuk például, hogy egy lobogó alatt menetel az individuál-kapitalizmus elvének rideg és a gyakorlatban is konzekvens követője az újfajta kollektívizmus elszánt harcosaival, a feudális nagybirtokrendszer képviselője a radikális földreformerrel, a dühös antiszemita a jóltáplált filoszemitával. . . . Látjuk, hogy a kisparaszt érdekeit fogaseszű fiskálisok védik és feudális nagybirtokosok áhítják az új-szocializmust. Ugyanegy lobogó alatt. Elképzelhető-e, hogy ezek egyet akarjanak?!

Folytathatnám még ezeknek a szinte meg-

magyarázhatatlan ellentmondásoknak felsorolását, de nem ez a célom. Itt csak éppen rávillantani akarok a jelszavak és az alattuk húzódó törekvések zűrzavarára, ami más területeken is mutatkozik.

Ilyen zavar van például a legdivatosabb és legáltalánosabb jelszó, az úgynevezett «világnézeti harc» jelmondata körül is. Azt mondja ez a jelszó, hogy csatlakoznom kell vagy ehhez, vagy ahhoz a világnézethez (az új elmélet szerint t. i. csak kettő van a világon), mert közeleg a nagy, színváltató harc és elveszett az, aki sem ide, sem oda nem tartozik. Vonatkozik ez a fenyegetés egyénre és nemzetre egyaránt.

Nézzünk csak szembe — ugyancsak egészen futólag — ezzel a divatos jelszóval is. Mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy ha ennek a felszólításnak kizárólag a fizikai megmaradás materiális szempontjából, hogy úgy mondjam, ijedtségi okokból kívánunk eleget tenni, akkor ide- vagy odaállásunknak fölöttébb problematikus értéke lenne. Az erkölcsi és szellemi motívumokat nélkülöző állásfoglalás mindig értéktelen harci erőt jelent.

Ha azonban nem ilyen természetű állásfoglalást kívánnak tőlünk a modern jelszó prófétái, hanem erkölcsi és szellemi indokolással alátámasztott kiállást, akkor pontosan meg kell mondani, hogy mi az a másik világnézet, amelyhez csatlakoznunk kell. Mert az a kérdés, hogy az egyik, amely ellen fel kell sorakoznunk, az úgynevezett bolsevizmus, az világos lehet mindenki előtt. De vájjon melyik az a másik?!

Ahány próféta, annyiféleképpen határozza meg. A leghangosabbak a hitlerizmus eszmevilágát ajánlják világnézeti alapnak. De ugyanezek hajlandók a fasizmust is egy gyékényen árulni a hitlerizmussal.

Már ebben a momentumban is mélységes az elvi zűrzavar. A két eszmerendszer tudniillik lényegileg és összebékíthetetlenül különbözik egymástól. Az a körülmény, hogy a két eszmerendszert képviselő két politikai hatalom átmenetileg egy közelebbi, gyakorlati cél érdekében kezefog egymással: ne tévesszen meg senkit, mert ez nem változtatja meg a két eszmerendszer elvi alapjának különbözőségét, sőt egymással való éles elvi szembenállását.

A hitlerizmus egész eszmevilága, megvalósításra törő metódusai is, a faji gőgnek mitikus érzelmi principiumából nőttek ki. A faji gőgnek primitívebb elvéből, — amiről csak a minap tartottam előadást, amikor is azt mondtam, hogy a bolsevizmust viszont sokkal több joggal tartathatjuk az orosz lélek aform álmódoszásában sóvárgó faji gőg jenek, illetve e gőg korszerű megnyilatkozásának, mintsem egyetemes jellegű világszemléletnek. A hitlerizmus ezek szerint sokkal nagyobb lényegi rokonságot mutat a bolsevizmussal, mint a fasizmussal, amelynek legbensőbb elvi alapja nem primitív érzelmi, hanem civilizatórikus elv, aminek semmi köze a faji gondolathoz, mert ez az elv: a birodalmi gondolat ősi, római elve.

Ha már most csupán ezeknek az eszmeköröknek különbözőségére mutatunk rá, mindjárt háromra szaporodott a választható világnézeti alapok száma, nem is beszélve arról, hogy van még a világnézeti próféták interpretációjában jó egy-néhány apróbb-nagyobb differencia is, amelyeknek kimutatásával igen könnyen konstruálhatnánk még jó pár külön világnézeti alapot.

Már most az a kérdés, mi legyen a magyar ifjúság helyes állásfoglalást-kereső módszere, mi legyen az az elv, amelynek magasságából a maga helyes tájékozódását a lehetőséghez képest leg-

biztosabban megtalálja, miképpen érheti el, hogy legalább megközelítő pontossággal meg tudja állapítani: mi a komolyabb politikai törekvés és mi a jelszavas kalózlobogó.

Az előbb, mai egész társadalmi állapotunkat egy geológiai katasztrófa, hatalmas földrengés utáni állapothoz hasonlítottam, amikor a gravitáció örök törvénye a földrengés után még sokáig végzi a maga egyensúlyozó hivatását és mindaddig mozgásban tartja a megrendített geológiai tömegeket, amíg csak azok az ő törvényének parancsa szerint rendbe nem helyezkedtek.

Az ilyen geológiai katasztrófáknál, ha azok emberlakta vidékeket sújtanak, rendszerint a fejetlenség, a pánik és kapkodás csinálja a nagyobb bajt és aránylag az jár legjobban, aki nyugodtan a helyén marad. Azzal is megtörténhetik, hogy fejére dől a ház, de ha megmenekül és ottmarad, legalább nem fosztják ki házának romjait.

Ezt az ősi, tapasztalati törvényt a magunk társadalmi és nemzeti katasztrófája utáni időben — átvitt értelemben — a magyar ifjúság is alkalmazhatja. A nyugodt helybenmaradást én ebben az esetben úgy értem, hogy minden lárma, minden segítséget kínáló hangoskodás, minden új és új megváltást hirdető jelszóval szemben mindenkor kérdezzük meg előbb a magunk helyi, belső törvényének ítéletét. Maradjunk helyben! Magyarok vagyunk és keresztyének vagyunk! Ennek a két — egy ezredéven át majdnem teljesen egyértelművé forrott — magatartásnak lényegi parancsát kérjük ki minden jelszóval szemben. Magyar vagyok és keresztyén! Ez politikai magatartást is jelent, — ha úgy tetszik, «világnézetet» is. Mindenesetre inkább, mint akár a bolsevizmus anyagelvűsége, vagy az ugyancsak materiális primitivitású vér-elmélet, amely egyébként, mint látjuk, gazdasági és társadalmi programjának

végső céljában sem nagyon különbözik a bolsevizmustól.

De az, hogy magyar és keresztyén vagyok, nem jelentheti azt sem, hogy mindent akceptálok, ami ennek a jelszónak lobogója alatt jön felém. Nem lehet elfogadni sem keresztyénnek, sem magyarnak az olyan törekvést, amely így dörömböl a hatalmak kapuján:

— Adjátok ide azt a monopóliumot, mert'én keresztyén és magyar vagyok!

De éppen olyan kevésbé lehet a keresztyén és magyar álláspont az a végnélküli, bágyadt türelem sem, amely egykedvűen nézi az ugyancsak faji gög törvénye szerint működő belső szipolyozást is.

Az igazán keresztyén és magyar életszemlélet mindezeket a jelenségeket objektíven egybefogva, nyugodt eréllyel és fensőbbiséggel ítélheti meg és oldhatja is fel.

A magyar ifjúságnak minden jelszópolitika veszedelmével szemben ez az álláspont a leg-erősebb vára.

Hogy ez a felismerés kezd már derengeni és hogy ennek a felismerésnek jegyében az eddig szembenálló különböző táborok keztenyujtanak egymás felé, — ez hajnallal biztat. És én egy cseppet sem csodálkozom azon, hogy az összefogásra irányuló mozgalom — aminek egyik legfőbb célja bizonyára a jelszópolitikai törekvésekkel szemben való közös harc és könnyebb védekezés — olyan ifjúsági szövetségből indult el, amely a maga célkitűzései alá keresztyén vallás-erkölcsi alapot rakott, és nem csodálkozom azon, hogy olyan táborban talált először halló fülekre, ahol a szervezkedés közvetlen célja ugyancsak keresztyén vallás-erkölcsi jellegű és ezért természetesen kevés a fogékonyság az új pogányság tanításával szemben. Nem csodálkozom ezen,

mert ez természetes és magától értetődő jelenség, azt mondhatnánk, a magyarság jobb ösztönének ébredése. Mert amiként ezer éven át a magyarság legerősebb pajzsa minden pogány veszedelemmel szemben a keresztyénség elvi ereje volt, most is csak ez a pajzs a legkeményebb, a magyar nemzetiség jellegének megvédésére.

Ha azok az ifjúsági táborok, amelyek szervezkedésük belső céljának és külső programjának is a valláserkölcsi elvek erősítését tűzték ki, összefognak és féltékenyen vigyázva arra, hogy a valláserkölcsi alap sohase lehessen ürügye felekezeti érdekképviselőt jelszópolitikájának, megindíthatják egy tiszta és igaz politikai törekvés kibontakozását. Olyan törekvését, amely keresztyénien szociális és magyarul európai lehet — jelszavak nélkül, de lényegi erővel.